

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

1942.

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

szeptember

7. füzet

Szeptember az iskolában.

Szeptemberi emlék.

Az a nyár is ilyen telt kalászá, tömött gerezdű volt, mint az idei. Fára almát, tőkére szólót aggatni se lehetett volna többet.

— No gyermekekem, lesz ám szüretre új könyv, új ruha! — veregette meg Péter-Pálker az édesapám a vállamat. Lesz ám! még aranygombos kislajbi is. Ezüsttel futtatott, aranytűl szalajtott.

Eszteendő óta hazajáró szégyen pirította meg a képemet. Elsős gimnazista koromban is szerettem volna pünkösdre kifirítani magamat, mint a Stoss szomszéd gyerekei. Persze, nekik könnyű volt, mert ruhásboltja volt az apjuknak, olyan hercegnek öltözhettek, amilyennek akartak. (Sárga bugyogó, piros mándli és zöld kalap árvalányhajjal.) Nekem azonban magamnak kellett az ékességeimről gondoskodnom. Szerencsére nem kellett értük messze mennem. Hetedhét ház ellen lakott Holló koporsós, kint szárította a frissen festett koporsókat az udvaron, azokról lelloptam az arany papírból való betűket és fölvarrtam őket a kabátom elejére, jobbrul-balrul. De a nagyoknak soha sincs olyan szépérzékük, mint a gyerekeknek. Édesanyám leparancsolta rólam az ordókat és aggóskodva csóválta meg a fejét:

— Mi lesz belőled, édes fiam, ha még elsős gimnazista korodban is ilyeneket cselekszel? Hát a te eszed már sose érik meg?

No, másodikos gimnazista koromra megért. Végigolvastam az egész nagy bibliát, ó- és új-testamentumot. Húsz pengő stipendiumot kaptam bizonyítványkiosztáskor, a legnagyobbat az iskolában. Azt számoltam le az asztalra, mikor apám jókedvében földézte multam sötét foltját, a koporsós kreációt.

— Rá se hallgass, kis fiam, nézett be az anyám a konyháról, — apád az eszt járhatja. Mászt mondok neked. A pénzeszkédből tíz pengőt odaadunk apádnak, kifizeti belőle a tavalyi adót. Tíz pengőt meg kölcsön adsz nekem, abból diófakeresztet csináltatunk az öregapadék sírjára, meg veszünk két ma-

lackát. Te legelteted őket a szőlőben a nyáron, szüretre felpendülnek, az egyiket eladjuk az őszi vásárban, abból veszünk neked harmadikos könyveket. Jó lesz-e így?

Hát hogyan lett volna jó!

Szent István délutánján elverte a jég a szőlőt. Azaz dehogyan verte; széthasogatta még a tőkét is. Még másnap reggel is marékszámra lehetett szedni a jeget a laposokon, ahol a víz összesodorta.

A mennyei parittyakövek fültövön verték a két malackát is. Elástuk őket az orgonabokor tövében. Segítettem én is és nagyon elbámultam rajta, hogy az édesapám a szeméhez emelte a kezefejét. Felnőtt embert én addig nem láttam sírni. Minálunk meg különösen nem. A mi fajtánknak befelé szokott folyni a könnye, ahogy azóta megtanultam.

Csak most sejtettem meg, hogy itt valami nagy baj van. De hogy mi csoda, azt csak szeptember elsején tudtam meg.

Iratkozni az anyám vezetett föl az iskolába. Az anyák orozlánok, ha gyermekeik csimpaszkodnak a szoknyájukba. Nem üjdednek meg még a tekintetes uraktól sem.

No, Zólyomi tanár úr nem is volt valami megijedni való ember. Még le is ültette az anyámat, ahogy a második bizonyítványomban meglátta a tiszta jelest.

— No szüle, nagy öröme lehet ebben a kis vászonzacskóban — ütögette meg a vonalzóval az üjdedfehér arcomat.

Édesanyám ellágyulva nézett rám, de mindjárt erőtt vett magán. Előkapta a tarka kendőjét a kebeléből.

— Mivel tartozunk, tekintetes tanár úr? — csomózta ki a kendő sarkát.

— Hat pengő ötvenhárom fillér, lelkem.

Olyan lett a barackvirágcs arc, mint a meggyfavirág.

— Nekünk csak egy pengőnk van, tekintetes úr. Nem adott többet a cigányasszony a selyemkendőmért. Ugy mondta az uram, szegény gyermektől pengő jár.

— Jó, jó, lelkem, csakhogy akkor szegénységi bizonyítvány kell — nézte elkomolyodva Zólyomi tanár úr a rubrikás papírost.

Anyám összetette a fakéreg formájú, eres két kezét.

— Tekintetes tanár úr, szegények vagyunk mink bizonyítvány nélkül is, tessék azt elhinni minekünk.

Zólyomi tanár úr hirtelen elkapta rólunk a szemét és lesütötte a fejét.

— Látom én azt lelkem, hiszem is, de láthatja, nekem is a törvény parancsol. Hozzon írást a városházáról.

A városháza csak miatyánknyira volt az iskolához, mégis nagyon messze volt. Bizony ránkharangozták a delet, mire a tetthelyre taszigáltak bennünket. Csakhogy ott akkorára be volt zárva az ajtó. Már most mit csináljunk? Az édesanyám

az úrnok urat se ismeri. No, leülünk itt a küszöbre, kivárjuk szépen.

Ki is vártuk, meg is ismertük úgy két óra felé.

— Mit zavarogtok ilyenkor? Aztán úgy tudom, nektek szőlőtök is van?

— Van. Két lánca. Egy lánca belüle egészen pusztaföld.

— Nahát! És még szegénységi bizonyítvány kellene nekik! Bitangók! Csalók! — Otthagyott bennünket.

A hajdú peckesen tisztelgett neki, aztán belénk döfte a szemét.

— Oszoljunk, oszoljunk, asszony, míg szépen vagyunk.

Otthon erre nagy tanácskozás volt. Kanapét, tükröt, ágycseritőt, minden tárgyat összenéztünk, amit pénzzé lehetne tenni, hogy az egy pengőből hetedfél pengő legyen. Még a két-estendős húgom böcsőjét is föltekintettük, dehát ez mind kevés. Ha a tandíjat futná is, miből győzzük a könyvet? Szerbeszámba vettük a komákat és sógorokat is. Dehát azok is mind jégverte emberek voltak, — hogy segítene vak a világtalanon?

Azon az éjtszakán nagyon rossz álmaim voltak. Mire fölédretem, dagadt volt a szemem az álombeli könnyektől.

Az anyám az ölébe húzott s azt is megpróbálta, hogy rendet csináljon a bozontomban a bontófésűvel.

Aztán azt kérdezte tőlem, hogy milyen inas szeretnék lenni? Istenem, hát mit mondhattam volna rá mást, mint azt, hogy „könyvkereskedő“. Ezt elég könnyű szívvel mondtam és erre anyám is fölvidult egy kicsit. Ranezay bácsi volt abban az időben a városunkban az egyetlen könyvkereskedő. Eppen inast keresett. Ranezay bácsi megnézett gyalogszemmel is, pápaszemmel is, aztán kijelentette, hogy kitanít könyvkereskedőnek — és nem kíván érte többet, csak három pengőt havonta.

Sohse felejtsem el azt a délutánt, ami erre következett. Edesanyám kint mosott a kútnál, én meg ültem a lábánál a teknő alatt. Egyikünk se szólt egy szót se, csak sírtunk csendesen mind a ketten.

De az igazi kinszenvedésre csak másnap virradtam rá. Amikor az utcabéli pajtásaim reggel mentek a Veni Sancte-ra és megzörgettek a zsalugátért, a kisajtót, a kerítést és bekiabáltak a kapu hasadékán:

— Ferkó! Ferkó!

Bújtam én színbe, padlásra, de a boldogok zsibongása minden reggel rám talált. Nem is bírtam egy hétnél tovább. Ahogy elhalaadtak a házunk előtt pajtásaim, megvártam, míg a sarokra érnek, akkor én is utánuk eredtem. A piacon ácsorogtam addig, míg odahallatszott az iskolánkból a nyolcórai esengetés, mire betakarodott gyerek és tanár. Akkor aztán megkerültem az iskolát, először csak messziről, aztán mindig kisebb körben. Ádám tehetett így, mikor az elveszett paradicsomból kiesükték.

Ha van valaki a világon, aki próbálta az ő kinszenvedéseit, én vagyok az!

Csakhogy Ádámot csak a paradicsomból kergették ki, nem az iskolából, őt csak a terített asztaltól tiltották el, nem a könyvektől — azt ki lehetett bírni, abba bele lehetett nyugodni. Én már a negyedik nap belül voltam a kerítésen. Négykézláb csúsztam el az igazgatói szoba előtt, végig a hosszú fehér folyosón, míg elértem a harmadik osztály nyitott ajtajáig. Ott aztán hallottam én mindent. Azt is, amit magyaráztak, azt is, amit feleltek, azt is, mikor az öreg iskolaszolga odacsoszogott a csengőhöz. Akkor aztán usgye, szaladtam vissza az utcára, már amennyire négykézláb szaladni lehet.

Szeptember közepéig nem volt semmi baj. Lopva is lehet jóízűket inni a tudomány kútjából, amitől szöges drótkerítéssel zártak el engem, szegény kis kócos csürhét. Hanem akkor az történt, hogy Eyszrich tanár úr a latin nyelv szépségeit ragyogtatta a harmadik osztály előtt. Hogy milyen érecsengésű, hogy milyen erővel teli, hogy milyen tömör nyelv az, hogy annak semmi más nyelv a nyomába nem hághat.

— A latin azt mondja: *Unus es Deus*. Ki tudja, hogy lehetne ezt magyarul mondani?

Mély csönd.

— No, senki sem meri megpróbálni? Nagy Mátyás? (Nagy Mátyás jeles diák volt valami uradalmi tisztartó fia, vetélytársam a másodikban.) Meg is szólalt a kérdésre:

— Egy az Isten.

— No, nem egészen. Micsoda szórend ez?

Nagy Mátyás észbekapott.

— Vagyis hogy: egy Isten vagy...

Megint a tanár úr hangját hallottam:

— Nem, nem. Nem érzitek, hogy a latinban valahogy több van?

Rémülten dobogott a szívem, de nem bírtam magammal. Be kellett kiáltanom:

— *Egyedül te vagy az Isten...*

Abban a percben már koccant is a homlokom a téglán, mert beleszédültem az izgalomba. Mit tettem, mi lesz ebből?

Az lett, hogy a latin tanár ölben vitt be az osztályba és többlet aztán sose kértek tandíjat Móra Márton földbirtokostól. *Unus es Deus*. Egyedül te vagy az Isten. Ha egy kicsit messze vagy is, ha sokszor nem érsz is rá a földre nézni...

De azért a szeptember nekem legszomorúbb hónapom marad erre az életre. És ha én a befelé síró fajtából való vagyok is, mindig teleszivárogdik könnyel a szemem, ha szeptemberben lehajtott fejű kis gyereket látok...

(Móra Ferenc.)